

Motion till riksdagen

1990/91:Ub39

av Inga-Britt Johansson (s)

med anledning av prop. 1990/91:18 Ansvaret för skolan

Det föreslagna statsbidragssystemet innebär en genomgripande förändring för utbildningsanordnarna. Bidraget styrs till primärkommunen i stället för som för närvarande till utbildningsanordnaren. Omfördelningseffekten blir – särskilt inom vuxenutbildningen – mycket stor.

Denna motion syftar till, med exempel från Göteborg, att åstadkomma övergångsregler och kompletterande villkor som gör det möjligt för kommunerna att ställa om utbildningsorganisationen till de nya förhållanden som statsbidraget möjliggör.

Vuxenutbildningen

Göteborg har sedan kommunaliseringen av kvällsgymnasiet 1968 planmässigt utvecklat vuxenutbildningen för såväl lokala som riksrekryterande behov. Detta system för alfabetisering, överbryggande utbildning och yrkesutbildning av vuxna bygger på den fast anställda personalens engagemang i och kunnande om vuxenutbildning. Denna kompetens i samverkan med investeringar i lokaler och utrustning, finansierade av kommunen utan statliga bidrag, har skapat en modern vuxenutbildningsorganisation som självklart är sårbar för så stora förändringar som nu föreslås över kort tid.

Propositionen ger för Göteborgs del en minskning av statsbidraget med en femtedel eller 16,6 milj. kr. Reduktionen tas ut i ett sammanhang. Med kommunala anslag inkluderade innebär detta en ekonomisk avtappning av vuxenutbildningsorganisationen med 33 milj. kr. 60 000 undervisningstimmar, 4 550 kursdeltagares utbildningsplatser och 59 lärartjänster är därmed ofinansierade. I förarbetet till propositionen bedöms effekten som orimlig. Departementets skolgrupp skriver således i promemorian Nytt statsbidragssystem (DS 1990:32) under punkt 8.5 Omfördelningseffekter följande:

För några kommuner innebär det nya statsbidraget en avsevärd förändring. För flertalet rör det sig i absoluta tal om relativt sett små belopp. Göteborgs kommun får en minskning av det direkta statsbidraget med ett stort belopp. Detta hänger bl.a. samman med att Göteborg sedan lång tid har byggt upp en omfattande vuxenutbildning som rekryterar en betydande andel av eleverna från andra kommuner.

Det är inte tänkt att kommuner som satsat på att bygga upp en väl fungerande vuxenutbildning skall behöva skära ned sin verksamhet dramatiskt på grund av ett nytt bidragssystem. Däremot är en av avsikterna med det nya systemet att stimulera vuxenutbildning på de orter där behovet är som störst.

Till viss del kompenseras sannolikt bortfallet av direkt statsbidrag till Göteborg med fortsatt "försäljning" av utbildningsplatser till kranskommunerna.

En kommun som drabbas av en stor minskning måste få viss tid på sig att kompensera bortfallet genom att utveckla samarbete med andra kommuner. Därför kan det bli aktuellt att för några kommuner diskutera vissa övergångsregler.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län konstaterar att länet enligt den föreslagna modellen för kommunal utbildning för vuxna skulle få en minskning med ca 14 milj. kr. eller drygt 12 %:

Göteborgs kommun med många i praktiken riksrekryterande utbildningar föreslås få en minskning med ca 16,6 milj.kr. Även om Göteborg får igen en del av dessa pengar genom försäljning till andra kommuner, är förslaget i denna del orimligt. Nämnden kräver att medel för Göteborgs riksrekryterande utbildningar avsätts särskilt. Men även långtgående övergångsbestämmelser torde krävas.

Det är också min bedömning att detta inte skall vara ett önskvärt resultat av förslaget. Göteborgs kommun framhåller att statsbidragsförlusten endast till 6,5 milj. kr. beror av att hemkommunerna fortsättningsvis erhåller bidraget medan 10 milj. kr. hänför sig till ändrade fördelningsprinciper. Göteborg bedömer att försäljning till andra kommuner kan ske motsvarande 50 % av kommunbortfallet, dvs. för ca 3 milj. kr. Resten kan inte kompenseras.

Mot denna bakgrund önskar kommunen en omställningsperiod av fyra år med särskilda statsbidrag nedtrappade från 13 milj. kr. första året till 4,3 milj. kr. sista året. Göteborg begär också att de riksrekryterande utbildningarna i kommunen beaktas när den slutliga bidragskonstruktionen fastställs.

Det är uppenbart att de riksrekryterande utbildningarna är av betydligt större omfattning än vad statsrådet i sitt förslag förutsett. Således rekryterar den tekniska utbildningen utomstående elever till 35 %, den servicetekniska yrkesutbildningen till 28 % och den teoretiska kompletteringsutbildningen, genom bl.a. behörighetskomplettering till högre utbildning, till 20 %. Det torde vara omöjligt att i ett sammanhang ersätta denna utbildningsvolym i avtal med kommuner över hela riket.

Eleverna i komvux i Göteborg är till 65 % kvinnor och till 20 % invandrare. Den övervägande delen av dessa elever är lågutbildade utan yrkesutbildning. Därför är det angeläget att vuxenutbildningskompetensen bevaras där den i dag finns. Vuxenutbildningens inriktning måste i viss mån variera mellan kommunerna. Resurserna skulle inte utnyttjas effektivt om varje kommun eftersträvade ett mycket mångsidigt kursutbud. Förslaget bör i sin tekniska del korrigeras så att det är i samklang med just dessa motiveringar som framförs i propositionens punkt 6.7.

Jag vill också aktualisera frågan om elevernas val av studier och studieort. En av de bärande principerna i vuxenutbildningen har hittills varit att de studerande själva väljer vad och var de vill studera. Detta har särskild betydelse i vuxenutbildningen, eftersom de vuxna inte på samma sätt som ungdomar är bundna till hemorten. Hemkommunen skall, enligt propositionen, få större inflytande än i dag över vilken vuxenutbildning som erbjuds de egna kommuninvånarna, även när vuxenutbildning planeras regionalt eller genomförs

av någon annan än hemkommunen. Samtidigt skall vuxenutbildning stå öppen för sökande oavsett bostadsort. "Vuxna kan enligt min uppfattning själva bäst avgöra var de vill genomföra sina studier", säger statsrådet. Jag delar den uppfattningen men konstaterar den motsättning som ligger i det förhållande att vuxna själva skall välja utbildningsort, medan hemkommunen skall avgöra om den vill betala.

Varken i förarbetena eller i lagtexten finns klart utsagt hur denna motsättning skall lösas upp. Jag anser det angeläget att vuxna får genomföra sin utbildning där de arbetar eller av andra skäl finner att den bäst kan tillgodogöras. Detta bör klart framgå av den lag som följer av riksdagsbeslutet.

De anpassningsåtgärder som förordas i denna motion förutsätts vidtas inom befintliga kostnadsramar i enlighet med propositionens förslag i övrigt. Vi kan emellertid förutse att vuxenutbildningsbehovet kommer att öka kraftigt under de kommande åren. Med hänsyn till det statsfinansiella läget bör därför även andra finansieringsåtgärder prövas. En möjlighet är att för vissa delar av vuxenutbildningen tillåts att elevavgifter kan tas ut. För att säkra prioriteringen av de mest behövande inom den grundläggande vuxenutbildningen bör elevavgifter i så fall begränsas till de överbyggande utbildningar som omfattar de gymnasiala utbildningarna inklusive yrkesutbildningen. Jag menar att denna fråga bör prövas av regeringen, som lämpligen kan återkomma till riksdagen i samband med propositionen om den gymnasiala utbildningen och vuxenutbildningen i början av 1991.

Gymnasieskolan

I likhet med flera andra remissinstanser har Göteborg påpekat att det nya statsbidraget för gymnasieskolan inte täcker in kostnaderna för hemspråk och extra undervisning i svenska för invandrarungdom. Att det nuvarande bidraget endast omfattar en procent av det totala gymnasiebidraget i riket, såsom sägs i propositionen, är i så fall bara ett exempel på att den nya schablonen är ofullständig i sin konstruktion. Göteborg, som är en invandrarstat, förlorar med den föreslagna beräkningsmodellen ca 2 milj. kr. Eftersom andelen ungdomar från invandrarfamiljer ökar i gymnasieskolan förstärks effekten de kommande åren. Jag anser det viktigt att gymnasiebidragskonstruktionen anpassas på denna punkt.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att Göteborgs kommun under en omställningsperiod av fyra år skall tilldelas särskilt statsbidrag, inom ramen för det samlade statsbidrag som föreslås i propositionen, som verksamhetsstöd för den kommunala utbildningen för vuxna i nedtrappad skala med 13 milj.kr. första året till 4,3 milj.kr. sista året,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidragskonstruktionen bör utformas så att riksrekryterande vuxenutbildningar fortsättningsvis kan genomföras i regioncentra,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en skollag bör utformas så att den vuxenstuderandes rätt att välja utbildning och utbildningsort säkerställs,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att frågan om elevavgifter i vuxenutbildningen bör utredas och förslag föreläggas riksdagen i samband med propositionen om gymnasieskola och vuxenutbildning under 1991 i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidragskonstruktionen för gymnasieskolan bör ändras så att invandratäta kommuner får kostnadstäckning för hemspråksundervisning och extra undervisning i svenska för invandrarungdom i gymnasieskolan.

Mot. 1990/91
Ub39

Stockholm den 26 oktober 1990

Inga-Britt Johansson (s)